

Monumentnummer*: 522200

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 22 april 2002
Kadaster deel/nr 82716/116

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Neer Leudal Limburg

Locatiennaam Locatieomschrijving
Neer

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Neer L 83

Omschrijving**

Inleiding.

De Rooms-Katholieke PAROCHIEKERK Sint Martinus,- waarvan enkele interieurstukken van rijkswege bescherming genieten onder monumentnummer 30331 -, is gesitueerd op een markant Maasterras in het centrum van Neer en domineert een overigens vrij open gebleven landelijke omgeving. De in 1909 gereed gekomen kerk werd gebouwd in neo-gotische stijl naar een ontwerp van architect C. Franssen (Roermond). Aannemers Derickx en Gooden voerden het werk uit voor f 48.550,--. Op dezelfde locatie hebben in de loop der eeuwen diverse parochiekerken gelegen. Het oudste relict daarvan vormt thans de kern van de torenvoet. Tegen de toren werd in de late Middeleeuwen een nieuwe kerk gebouwd, die in de negentiende eeuw ingrijpend werd gewijzigd en uitgebreid. Franssen liet voor de uitvoering van zijn plan deze oude kerk, met uitzondering van de torenpartij, slopen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog heeft de kerk zwaar te lijden gehad. De originele glas-in-loodvensters sneuvelden en een groot deel van het zuidoostelijke koor en transept werd nieuw opgemetseld. Van de toren werden de klokkenverdieping en torenspits in 1944 door de Duitsers opgeblazen. De soberder herbouwde toren, naar een ontwerp van architect J. Franssen, dateert uit 1953.

Omschrijving.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

De Sint Martinuskerk ligt op het hoogste terras van het geterrasseerde Kerkplein in het centrum van Neer en wordt grotendeels van de directe omgeving afgescheiden middels rondom lopende bakstenen keermuren. In de keermuur bevindt zich aan de frontzijde (Kerkplein) een stenen trap met gebogen treden, aan één zijde ingelaten in een gebogen bakstenen boom en aan de andere zijde eindigend in de keermuur. Op de flankerende keermuur ezelsruggen en een smeedijzeren spijlenhek tussen bakstenen pijlertjes met bekronende dennenappel-motieven.

Het betreft een georiënteerde driebeukige kruiskerk van het basilicale type, onder zadel-, lessenaar- en (omlopende) schilddaken, gedekt met leien in Maasdekking. Nokeinden van schip, koor en transepten licht afgewolfd en veelal bekrond met gestileerde kruisbloemen; nokeinde absis bekrond met een smeedijzeren kruis. In de dakschilden enkele dakkapellen onder aankappende, omlopende schilddakjes met overstek, bekrond met pironnen. Op de viering een dakruiter met naaldspits. In de noordoostelijke oksel van koor en transept bevindt zich een drielaagse sacristie onder een eveneens met leien in Maasdekking gedekt schilddak met gestileerde kruisbloemen op de nokeinden.

Het gebouw is opgetrokken uit in kruisverband gemetselde baksteen met toepassing van geprofileerde rode verblendsteen rond gevelopeningen en blinde nissen en van hardsteen voor lijsten, voor afzaten en voor dekplaten op de versnijdingen van steunberen en portalen. Het exterieur wordt verder verlevendigd door de toepassing van gekoppelde bakstenen tandlijsten en siermetselwerk onder de bakgoten van schip, transept, koor, koorsluiting, zijbeuken en sacristie.

De kerk bestaat uit een schip van twee traveeën met aansluitend portaal, een transept met rechtgesloten armen van één travee en een koor van één travee met een lager aangezette en iets inspringende 7/12 sluiting. Aan weerszijden van de koortravee bevinden zich de zij-altaren.

De voorgevel heeft een driedelige opstand, bestaande uit een licht uitgebouwd portaal met wimberg -met in de top een vierpas en bekrond met een hardstenen kruis- waarboven een groep van drie klimmende lancetvensters en een tuitgevel met een klimmende reeks van zeven ondiepe spitsboognissen, waarin centraal een beeld van de H. Martinus onder baldakijn. Ter linkerzijde de grotendeels vernieuwde klokkentoren uit 1953. In de oude torenvoet met geblokte natuurstenen hoeklijsten bevindt zich een gevelsteen met inscriptie 'Ano Dni MCCCCXLVII ipso die Egidii' ('in het jaar des Heeren 1447 op dezelfde dag van de H. Egidius'), die op de middeleeuwse herkomst duidt. In de oksel van voorgevel en toren rijst een zich verjongende contrefort op. Ter rechterzijde een deels ronde en deels octogonale traptoren met diverse vensters en een met leien gedekte torenhelm. Rechts van de gevel de voormalige tweelaags zij-ingang, thans Mariakapel, onder een aankappend schilddak met gestileerde kruisbloem op het nokeinde. In de kopgevel een lancetvenster met daarboven drie gekoppelde blinde spitsboognissen, in de rechter zijgevel drie gekoppelde lancetvensters boven de nog aanwezige deuren.

In het schip en het koor heeft de lichtbeuk per travee een triplet van klimmende lancetten en heeft de zijbeuk twee door contreforten van elkaar gescheiden lancetvensters. Aan de schipzijde van de zijbeuken der transepten bevinden zich (deels jongere) zij-ingangen. De sluitingen van de transeptarmen worden geschraagd door contreforten en bezitten tripletten met klimmende vensters waarboven een reeks van zeven klimmende spitsboognissen. De absis heeft lancetvensters tussen hoog oprijzende contreforten. De sacristie, met hoeklisenen en waterlijsten, heeft rechtgesloten -deels van diefijzers voorziene- vensters onder hardstenen lateien.

Inwendig toont de kerk in materiaal een afwisseling tussen eenvoudige witgepleisterde muur- en gewelven en schoon metselwerk. De vloeren van schip, transept en zijbeuken bestaan uit Naamse blauwsteen; de vloer van het priesterkoor uit polychrome

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

cementtegels met geometrische en florale motieven. Schip, transept en koor zijn overwelfd met wit gepleisterde kruisribgewelven, de viering heeft een stergewelf. Franssen poogde met het ontwerp voor deze kerk een synthese te vinden tussen de basiliek en een centraalbouw. Behalve door het schip en transepten zijbeuken te geven poogde hij dit te bereiken door een bijzondere constructie van de zijbeukgewelven waarvan de gewelfvelden naar de middenbeuk toe omhoog lopen, in de richting van de punten van de scheibogen. Ook het rechthoekige portaal is overkluisd met ribgewelven.

De wandopbouw van schip-, transept- en koortraveeën bestaat achtereenvolgens uit gekantonneerde, weinig spitse scheibogen; een zwarte sierlijst; een schijntriforium met drievoudig gekoppelde segmentbogen en de lichtbeuk met tripletten. De kruisribben rusten op bladkapiteeltjes van Savonièresteen, die overhoeks op de pijlers zijn aangebracht ter hoogte van de zwarte sierlijst. De kapiteeltjes worden geschraagd door ranke schalken van zwarte profielsteen. De gordelbogen komen direct voort uit de pijlers en rusten dus niet op kapitelen. In de rechtgesloten transeptinden en de absis rijzen de lancetten direct op vanaf de zwarte sierlijsten. Het portaal met bovengelegen oksaal is in 1997 gedeeltelijk gewijzigd. Het opent via twee rondbogen naar het middenschip. De bogen rusten in het midden op een gepolijste, zwarte natuurstenen zuil met bladkapiteel. Het oksaal, overkluisd met een kruisribgewelf, is uitgebouwd.

Het vrij sobere interieur van de kerk wordt verlevendigd door een rijke en gaaf bewaard gebleven wettelijk beschermde inventaris, deels afkomstig uit andere kerken en deels neo-gotisch. Vermeldenswaard zijn onder andere: het hoofdaltaar (1917, gepolychromeerd hout en marmer, beeldhouwer onbekend, schilderijen A. Windhausen); het Jozef-altaar (1912, gepolychromeerd hout, beeld van Thissen en Zn.); het Maria-altaar (ca. 1920, gepolychromeerd hout); een eikenhouten preekstoel (XIXb); twee eikenhouten biechtstoelen (XIXa); kruiswegstaties (XXa, Windhausen uit Roermond) en enkele schilderijen (XVII tot XVIII); twee renaissance communiebanken (XVIIa, uit het klooster Keizersbosch); een houten Marianum (ca. 1525, Meester van Elsloo ?); vele gepolychromeerde houten beelden (van XVd tot XXa); diverse houten en koperen kruisbeelden en processiekruisen (XVIa tot XIXd); gebrandschilderde vensters in het koor en de transepten (1947, Max Weiss uit Roermond) en in de westgevel (van Charles Eyck); en het nieuwe kerkorgel (1981, Verschueren, afkomstig uit de St. Servaaskerk te Maastricht). Orgel en orgelkas zijn niet van waarde uit het oogpunt van monumentenzorg

Waardering.

De parochiekerk Sint Martinus is van algemeen belang. Het object heeft cultuurhistorische waarden als bijzondere uitdrukking van de ontwikkeling en emancipatie van het rooms-katholicisme in het begin van de twintigste eeuw. Daarnaast vanwege de historische continuïteit, aangezien het object een religieuze ontwikkeling continueert die zich op deze plek middels een gebouw voor de eredienst al eeuwenlang nadrukkelijk manifesteert. Verder is de kerk van belang voor de typologische ontwikkeling van dorpskerken in het Limburgs Peelgebied.

Het object heeft architectuur- en kunsthistorische waarden vanwege het belang van het door Franssen toegepaste ontwerpprincipe voor de ontwikkelingsgeschiedenis van de neo-gotische kerkenbouw en vanwege de rijk geornamenteerde en kwalitatief hoogwaardige inventaris uit diverse Limburgse ateliers. Het object heeft ensemblewaarden als beeldbepalend onderdeel van de historische bebouwing aan het Kerkplein te Neer en is door de markante en dominante situering op een Maasterras (vooral in relatie tot de vrij open gebleven landelijke omgeving) van bijzondere betekenis voor het aanzien van het dorp. Het object is van belang wegens de gaafheid van de bewaard gebleven inventaris en zeldzaam wegens voornoemde stedenbouwkundige situering.

Hoofdcategorie

Religieuze gebouwen

Subcategorie

Kerk en kerkonderdeel

Functie

Kerk

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument